

รายงานอนามัยพยากรณ์ เรื่อง “พฤติกรรมการใช้บริโภคและทัศนคติต่อน้ำดื่มของประชาชนไทย”

น้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัยเป็นสิ่งจำเป็นต่อสุขภาพของประชาชน โดยการเข้าถึงแหล่งน้ำดื่มที่มีคุณภาพไม่เพียงสะท้อนถึงความพร้อมของระบบสาธารณสุขบริโภค แต่ยังสะท้อนถึงการรับรู้และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อมาตรฐานของภาครัฐ ปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยแล้งที่ทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้พฤติกรรมในการเลือกใช้น้ำดื่มและทัศนคติต่อน้ำประปาเป็นประเด็นที่ควรติดตามอย่างใกล้ชิด กรมอนามัยจึงได้จัดทำรายงานพยากรณ์เรื่อง “พฤติกรรมการใช้บริโภคและทัศนคติต่อน้ำดื่มของประชาชนไทย” โดยเก็บข้อมูลผ่านอนามัยโพล ระหว่างวันที่ 1-28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 จากกลุ่มตัวอย่าง 753 คน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกแหล่งน้ำดื่มและความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำประปาดื่มได้ จำแนกตามพื้นที่ที่อยู่อาศัยใน 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) พื้นที่ในกรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ (มีผู้ตอบ 262 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8)
- 2) พื้นที่เขตเมือง ได้แก่ พื้นที่เทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล (มีผู้ตอบ 314 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7)
- 3) พื้นที่เขตนอกเมือง ได้แก่ พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (มีผู้ตอบ 177 คน คิดเป็นร้อยละ 23.51)

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อดูแนวโน้มแหล่งน้ำที่ใช้และความคิดเห็นที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ และการวิเคราะห์เชิงอนุมาน โดยใช้ Chi-square test เพื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับพฤติกรรมและทัศนคติที่มีต่อน้ำประปาดื่มได้ สรุปดังนี้

● พฤติกรรมการบริโภคน้ำตามประเภทแหล่งน้ำดื่มแยกตามพื้นที่

แหล่งน้ำดื่มที่ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่นิยมใช้ 3 อันดับแรก ได้แก่ น้ำบรรจุขวดปิดสนิท ร้อยละ 63.6 รองลงมา คือ น้ำประปาผ่านเครื่องกรองในบ้าน ร้อยละ 33.9 น้ำบรรจุถัง 20 ลิตร ร้อยละ 20.9 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างประเภทแหล่งน้ำดื่มที่ใช้กับพื้นที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ที่ตอบว่าใช้ น้ำบรรจุขวดปิดสนิท น้ำประปาผ่านเครื่องกรองในบ้าน น้ำบรรจุถัง 20 ลิตร ดื่มน้ำดื่มหยอดเหรียญ และน้ำฝน มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.01$) รายละเอียดดังตารางที่ 1 โดย

- น้ำบรรจุขวดปิดสนิท นิยมใช้ในพื้นที่เขตเมือง ที่ร้อยละ 74.2
- น้ำประปาผ่านเครื่องกรองในบ้าน นิยมใช้ในพื้นที่กรุงเทพ ฯ นนทบุรี และสมุทรปราการ ที่ร้อยละ 46.9
- น้ำบรรจุถัง 20 ลิตร นิยมใช้ในพื้นที่เขตนอกเมือง และเขตเมือง ที่ร้อยละ 30.5 และ 25.5 ตามลำดับ
- น้ำจากตู้ น้ำดื่มหยอดเหรียญ นิยมใช้ในพื้นที่เขตนอกเมือง ที่ร้อยละ 14.7
- น้ำฝน นิยมใช้ในพื้นที่เขตนอกเมือง ร้อยละ 4.5 และเขตเมืองร้อยละ 3.2 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามในพื้นที่

กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ พบว่าไม่มีผู้ที่ตอบว่าใช้น้ำฝนเลย

ตารางที่ 1 แสดงสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างประเภทแหล่งน้ำดื่มที่ใช้กับพื้นที่อยู่อาศัย

คุณตึมน้ำจากแหล่งใดบ่อยครั้งที่สุด	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ร้อยละ ผู้ที่อยู่เขต นอกเมือง	ร้อยละ ผู้ที่อยู่ เขต เมือง	ร้อยละ ผู้ที่อยู่ในกทม. นนทบุรี และ สมุทรปราการ	Chi- square (P- value)
น้ำบรรจุขวดปิดสนิท	478	63.48	68.36	74.20	47.33	<0.001**
น้ำประปาผ่านเครื่องกรองในบ้าน	255	34.00	15.82	33.44	46.95	<0.001**
น้ำบรรจุถัง 20 ลิตร	157	20.85	30.51	25.48	8.78	<0.001**
ตึมน้ำดื่มหยอดเหรียญ	56	7.44	14.69	3.82	6.87	<0.001**
น้ำฝน	18	2.39	4.52	3.18	0.00	0.005*
น้ำดื่มประจํารัฐ	14	1.86	3.39	1.27	1.53	0.221
น้ำประปาจากก๊อกโดยตรง	9	1.20	1.69	0.64	1.53	0.485
น้ำบ่อตื้นหรือน้ำบาดาล	5	0.66	1.13	0.96	0.00	0.254

หมายเหตุ ** คือ P-value < 0.001 และ * คือ P-value < 0.01

● ความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำประปาดื่มได้แยกตามพื้นที่

ผู้ตอบส่วนใหญ่ คิดว่า “น้ำประปาดื่มได้” เป็นเรื่องไม่จริง ร้อยละ 51 และมีผู้ที่คิดว่าน้ำประปาดื่มได้จริง ที่ร้อยละ 41.6 อย่างไรก็ตามมีผู้ที่ไม่ทราบมาก่อนว่าน้ำประปาดื่มได้ ร้อยละ 7.4 รายละเอียดดังตารางที่ 2 เมื่อวิเคราะห์แยกตามพื้นที่ พบว่าผู้ที่คิดว่าน้ำประปาดื่มได้มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value < 0.01) โดยผู้ที่คิดว่าน้ำประปาดื่มได้ เป็นเรื่องไม่จริง นั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ กทม. นนทบุรี และสมุทรปราการ ร้อยละ 68.7 ในขณะที่ผู้ที่คิดว่า “น้ำประปาดื่มได้จริง” ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ร้อยละ 52.9 และผู้ที่ไม่ทราบมาก่อนว่าน้ำประปาดื่มได้ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่นอกเมือง ร้อยละ 11.3

ผู้ตอบที่มีความคิดเห็นว่า “น้ำประปาดื่มได้จริง” (313 คน) ให้เหตุผลว่าน้ำประปาดื่มได้เพราะเชื่อมั่นในระบบการผลิตน้ำประปาที่ได้มาตรฐาน ที่ร้อยละ 74.6 รองลงมาคือ ได้รับการการันตีจากกรมอนามัย ร้อยละ 37.3 รวมทั้งมีคุณภาพการทำงานของผลิต และสะอาดดื่มได้ปลอดภัยจากสารเคมี ร้อยละ 13.8 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์แยกตามพื้นที่ พบว่าผู้ที่คิดว่า “น้ำประปาดื่มได้จริง” เพราะได้รับการการันตีจากกรมอนามัย มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value < 0.01) โดยพบว่า ผู้ที่เชื่อมั่นเพราะได้รับการการันตีจากกรมอนามัย ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง คิดเป็นร้อยละ 49.7

สำหรับความกังวลเกี่ยวกับน้ำประปา พบว่า 3 ประเด็นแรกที่พบมากที่สุด คือ ความสะอาดของสถานที่ผลิต (แหล่งผลิต/ผู้ผลิต และน้ำที่ใช้ผลิต) ร้อยละ 61.9 รองลงมาคือ ระบบการผลิตไม่ได้ตามมาตรฐาน ร้อยละ 44.5 และน้ำประปา/น้ำดื่ม ขาดแคลนในฤดูแล้ง ร้อยละ 31.2 อย่างไรก็ตามมีผู้ที่ไม่กังวลเกี่ยวกับน้ำประปา ร้อยละ 3.9 เมื่อวิเคราะห์แยกตามพื้นที่ พบว่าประเด็นความกังวลเกี่ยวกับน้ำประปามีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.01$) โดยพบว่าน้ำประปา/น้ำดื่ม ขาดแคลนในฤดูแล้ง เป็นประเด็นที่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง และเขตนอกเมือง มีความกังวลมากที่สุด ที่ร้อยละ 38.8 และ 32.2 ตามลำดับ ในขณะที่เหตุผลที่คิดว่า “น้ำประปาดื่มไม่ได้” เป็นประเด็นที่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความกังวลมากที่สุด ที่ร้อยละ 43.1 สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่กังวลเกี่ยวกับน้ำประปาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่เขตนอกเมือง และเขตเมือง ที่ร้อยละ 6.8 และร้อยละ 4.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับน้ำประปาดื่มได้กับพื้นที่อยู่อาศัย

	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ร้อยละ ผู้ที่อยู่ เขตนอก เมือง	ร้อยละ ผู้ที่อยู่เขต เมือง	ร้อยละ ผู้ที่อยู่ในกทม. นนทบุรี และ สมุทรปราการ	Chi- square (P-value)
คุณคิดว่าน้ำประปาดื่มได้จริงหรือไม่						$<0.001^{**}$
ไม่จริง	384	51.00	47.46	38.22	68.70	
จริง	313	41.57	41.24	52.87	28.24	
ไม่ทราบมาก่อน	56	7.44	11.30	8.92	3.05	
ทำไมคุณถึงคิดว่าน้ำประปาดื่มได้จริง						
ระบบการผลิตน้ำประปาที่ได้ มาตรฐาน	238	74.61	64.86	76.92	78.95	0.085
ได้รับการการันตีจากกรมอนามัย	119	37.30	24.32	49.70	22.37	$<0.001^{**}$
คุณภาพการทำงานของผู้ผลิต	44	13.79	17.57	12.43	13.16	0.555
สะอาดดื่มได้ ปลอดภัยจากสารเคมี	44	13.79	16.22	11.83	15.79	0.558
ดื่มมานานแล้ว ยังไม่มีผลกระทบใดๆ	33	10.34	8.11	9.47	14.47	0.380
อื่น ๆ	13	4.08	5.41	3.55	3.95	0.796
สิ่งที่น่ากังวลเกี่ยวกับน้ำประปา						
ความสะอาดของสถานที่ผลิต (แหล่ง ผลิต/ผู้ผลิต และน้ำที่ใช้ผลิต)	466	61.89	54.80	65.61	62.21	0.060
ระบบการผลิตไม่ได้ตามมาตรฐาน	335	44.49	42.94	48.41	40.84	0.171
น้ำประปา/น้ำดื่ม ขาดแคลนในฤดูแล้ง	235	31.21	32.20	38.85	21.37	$<0.001^{**}$
น้ำประปาดื่มไม่ได้	233	30.94	22.60	25.48	43.13	$<0.001^{**}$
ราคาน้ำดื่มแพง	101	13.41	12.99	12.42	14.89	0.676
ไม่กังวล	30	3.98	6.78	4.78	1.15	0.008*

หมายเหตุ ** คือ $P\text{-value} < 0.001$ และ * คือ $P\text{-value} < 0.01$

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

รายงานอนามัยพยากรณ์ เรื่อง “พฤติกรรมผู้บริโภคและทัศนคติต่อน้ำดื่มของประชาชนไทย” โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่จากผลอนามัยโพล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นิยมบริโภคน้ำบรรจุขวดปิดสนิท ร้อยละ 63.6 รองลงมาคือน้ำประปาผ่านเครื่องกรอง และน้ำบรรจุถัง 20 ลิตร โดยมีความแตกต่างของแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ตามพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น พื้นที่กรุงเทพฯ นนทบุรี และสมุทรปราการนิยมใช้น้ำประปาผ่านเครื่องกรองในบ้าน เขตเมืองนิยมใช้น้ำบรรจุขวด ในขณะที่พื้นที่นอกเมืองยังมีการใช้น้ำฝนและตู้น้ำหยอดเหรียญ

ด้านทัศนคติ พบว่าเกินครึ่ง (ร้อยละ 51) ไม่เชื่อว่าน้ำประปาดื่มได้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ นนทบุรี และสมุทรปราการ อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 41.6 เชื่อว่าน้ำประปาดื่มได้จริง โดยให้เหตุผลว่ามีความมั่นใจในระบบผลิตที่ได้มาตรฐาน และการรับรองจากกรมอนามัย สำหรับประเด็นความกังวล พบว่าประชาชนกังวลมากที่สุดเกี่ยวกับความสะอาดของสถานที่ผลิต ระบบผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน และปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง โดยประเด็นความกังวลเหล่านี้แตกต่างกันตามพื้นที่

โดยสรุปรายงานนี้สะท้อนสถานการณ์ปัจจุบันของพฤติกรรมผู้บริโภค ความเชื่อมั่นและประเด็นความกังวลต่อระบบน้ำประปา โดยคาดหวังว่าข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายหรือมาตรการที่ตอบโจทย์ประชาชน รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการใช้น้ำประปาในแต่ละกลุ่มพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมการสื่อสารสาธารณะเชิงรุก โดยเน้นความรู้เรื่องคุณภาพน้ำประปา มาตรฐานการผลิต และการรับรองจากหน่วยงานรัฐ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น การให้ความรู้เรื่องเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้กรมอนามัย รวมทั้งนโยบาย 3C น้ำประปาหมู่บ้านสะอาด ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้สะอาด ได้มาตรฐาน ประกอบด้วย Clear Clean และ Chlorine และเน้นสร้างความเชื่อมั่นต่อน้ำประปาดื่มได้โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ นนทบุรีและสมุทรปราการ
2. ปรับปรุงและยกระดับคุณภาพน้ำประปาในพื้นที่นอกเมือง ที่ยังมีการใช้น้ำจากแหล่งอื่น เช่น ตู้น้ำหยอดเหรียญ หรือน้ำฝน
3. เตรียมความพร้อมรับมือฤดูแล้ง โดยการจัดการน้ำสำรองในเขตเมืองและนอกเมือง ที่พบว่ามีความกังวลต่อการขาดแคลนน้ำ
4. ติดตามและประเมินผลเชิงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคในอนาคต

14 พฤษภาคม 2568